

Konkurrenskraft inom svensk jordbruksproduktion

Ökad konkurrenskraft i hela livsmedelskedjan är ett centralt mål i den svenska livsmedelsstrategin. Ökad konkurrenskraft förväntas bidra till ökad hållbarhet, ökad livsmedelsproduktion och minskad sårbarhet vid kriser. Vi analyserar konkurrenskraften i den svenska jordbruksproduktionen i relation till Danmark, Tyskland och Nederländerna under perioden 2010–2021. Vi finner att svensk jordbruksproduktion har sämre konkurrenskraft jämfört med de utvalda länderna, men att den förstärkts under perioden.

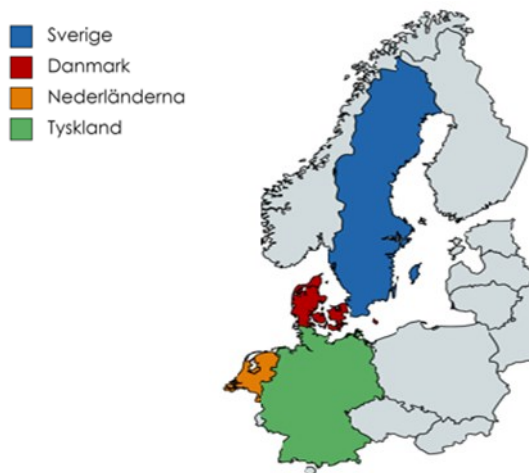
Inledning

Den svenska livsmedelsstrategin är en viktig plattform för att stödja en konkurrenskraftig livsmedelsproduktion i Sverige (Regeringen 2017, 2023) och i februari 2023 annonserade regeringen arbetet med livsmedelsstrategin 2.0. En ökad konkurrenskraft är tänkt att bidra till ökad hållbarhet och ökad livsmedelproduktion och därigenom förbättra livsmedelsförsörjningen samt minska sårbarheten vid kris (Regeringen, 2023). Den tydliga inriktningen på stärkt konkurrenskraft bygger vidare på den befintliga livsmedelsstrategin, där konkurrenskraft representeras både i det övergripande målet för strategin samt i målen för två av strategins tre strategiska områden (Regeringen, 2017). Enligt strategin ska en konkurrenskraftig jordbrukssektor ha god och stabil ekonomi samt vinna och behålla marknadsandelar på både hemma- och exportmarknaderna. Primärproducenterna ses som grunden för en konkurrenskraftig jordbrukssektor. Konkurrenskraftiga lantbruksföretag ger förutsättningar för ökad hållbarhet (avseende ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet), främjandet av svenskproducerade varor, ökad livsmedelsproduktion och en god nationell försörjningsberedskap (Regeringen, 2017).

Även Europeiska unionens (EU:s) gemensamma jordbrukspolitik (GJP) 2023–2027 innehåller flera reformer för att främja konkurrens-

kraften inom jordbruket. Huvudmålet är att stärka konkurrenskraften för europeiska lantbruk både på kort och lång sikt (Regeringen, 2022). GJP erbjuder investeringsstöd för att stimulera investeringar som kan bidra till att öka konkurrenskraften, direktstöd för att ge stabila inkomster och miljöstöd för att kompensera för kostnader som uppstår vid tillämpning av klimat- och miljövänligare produktionsmetoder. Det finns också stöd för lantbrukare för att kompensera för produktionsbegränsningar på grund av klimat och/eller regionala skillnader och därigenom säkerställa ett konkurrenskraftigt jordbruk i alla delar av Sverige (Regeringen, 2022). För att säkerställa ett konkurrenskraftigt jordbruk i alla delar av Sverige behöver det ske en kompensation för inkomstskillnader som orsakats av sämre produktionsförutsättningar och högre kostnader. Förutom genom politiska beslut påverkas utvecklingen av konkurrenskraften även av andra händelser, som exempelvis extrema väderhändelser och Covid-19 pandemin. Sådana händelser orsakar produktionsstörningar som påverkar kostnaderna och kan även påverka efterfrågan.

I den här rapporten analyserar vi konkurrenskraften i det svenska jordbruket i förhållande till Danmark, Nederländerna och Tyskland, se Figur 1.

Figur 1: De länder som ingår i konkurrenskraftsanalysen

Jämförelseländerna är alla medlemmar i EU samt belägna i Nord- och Västeuropa. De har liknande klimat som södra Sverige, där en stor del av det svenska lantbruket bedrivs. Dessutom bedrivs lantbruket både högteknologiskt och kapitalintensivt i dessa länder liksom i Sverige. Vidare är de även bland Sveriges största handelspartners inom livsmedelsvaror – nästan all import av livsmedel till Sverige kommer från andra EU-länder, framför allt från Danmark, Nederländerna och Tyskland. Svenska livsmedel exporteras främst till andra nordiska länder samt Tyskland (Jordbruksverket, 2023). Att jämföra med EU-länder minskar påverkan på resultaten av handelshinder som kan snedvrider konkurrensen och därmed bidra till missvisande resultat avseende konkurrenskraften.

Perioden som analyseras är 2010–2021. Under perioden sker ett antal händelser som påverkar det svenska jordbruket: i) En ny programperiod där GJP 2007–2013 övergick till GJP 2014–2020, ii) beslutet om en ny nationell livsmedelsstrategi i Sverige år 2017, iii) torkan år 2018, samt iv) de globala marknads- och arbetskraftsstörningarna under Covid-19 pandemin 2020–2021.

Syftet med analysen är att bidra med kunskap om utvecklingen av konkurrenskraften i den svenska jordbruksproduktionen i relation till

Danmark, Tyskland och Nederländerna. Indikatorerna som ingår i analysen omfattar olika konkurrenskraftsaspekter inom självförsörjning av livsmedel samt gårdarnas ekonomi. För att analysera vilka av de största produktionsinriktningarna som driver utvecklingen av den svenska konkurrenskraften presenterar vi även indikatorer för livsmedelsförsörjning för utvalda varugrupper som spannmål, mjölk, nötkött, matfågel och för olika produktionsinriktningar som mjölkproduktion, växtproduktion, betesdjur och blandat jordbruk (gårdar med både växtodling och djur). Analysen kompletterar tidigare studier av den svenska jordbruksproduktionens konkurrenskraft med fokus på komparativa fördelar inom handeln (Andersson och Pupp, 2023) och Fällström m.fl. (2024) utvärdering av livsmedelsstrategin. Vår analys utgår liksom dessa rapporter från livsmedelsstrategins övergripande mål.

Vi inleder med att presentera de data som används och fortsätter genom att redogöra för hur konkurrenskraft kan mätas samt vilka indikatorer som används. Det följs av en presentation av dessa indikatorer som gemensamt fångar de huvudsakliga aspekterna av konkurrenskraften (självförsörjning och gårdarnas ekonomi). Rapporten avslutas med en diskussion om konkurrenskraftens utveckling inom svensk jordbruksproduktion och hur den har påverkats av externa händelser under den studerade perioden (exempelvis torkan 2018 och Covid-19 pandemin). Vi diskuterar även insikter om konkurrenskraften i förhållande till aktuella rapporter om den svenska jordbruksproduktionens konkurrenskraft (Andersson och Pupp (2023) och Fällström m.fl. (2024)).

Data

Analysen baseras på data från databasen för Europeiska unionens jordbruksekonomiska undersökning, Farm Accounting Data Networks (FADN, 2023), statistik från FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO, Food

and Agriculture Organization; FAOSTAT, 2024) och Jordbruksverket (2023). Analysen omfattar perioden 2010–2021.

FADN innehåller årliga företagsdata baserad på harmoniserade bokföringsprinciper inom EU. Datamaterialet i FADN bygger på nationella undersökningar, till exempel jordbruksekonomiska undersökningen i Sverige (JEU) och omfattar endast kommersiella jordbruksföretag. För Sverige innehåller FADN-databasen ekonomiska uppgifter från ett urval av omkring 1000 gårdar per år med olika produktionsinriktningar. Den offentliga FADN-databasen som används för analysen samlar företagsdata och beräknar ekonomiska indikatorer som är standardiserade för alla EU-länder för att göra jämförelser mellan länder möjlig. Statistiken innehåller bland annat intäkter och kostnader, markanvändning, djurenheter, arbetsinsats, stöd till jordbruket för olika typer av jordbruksföretag. I vår analys använder vi ekonomiska indikatorer för att analysera utvecklingen av gårdarnas lönsamhet och produktivitet. Statistik för självförsörjningen är hämtad från Jordbruksverket (2023) för Sverige, samt från FAOSTAT (2024), för övriga länder.

Konkurrenskraftsindikatorer

Konkurrenskraft visar förmågan hos företag, sektorer och länder att vinna och behålla marknadsandelar samt att driva och utveckla produktionen på ett effektivt sätt (Latruffe 2010). Konkurrenskraft är ett relativt begrepp då det bygger på jämförelser mellan aktörer på inhemska marknader (företag och sektorer i ett visst land) eller med utländska marknader (jämförelser mellan länder). Det finns ett stort antal indikatorer som beskriver konkurrenskraft, men i dagsläget finns ingen konsensus om vilken indikator som är mest lämplig. Olika indikatorer genererar ofta olika resultat (Frohberg

och Hartmann 2010). Olika indikatorer används beroende på syftet med analysen, valet av analysenhet (företag, sektor, land), territoriella perspektiv (regional, nationell, internationell) och så vidare.

I den här rapporten, görs analysen för jordbrukssektorn och baseras på en jämförelse mellan Sverige och ett antal utvalda konkurrentländer. Jordbrukssektorns konkurrenskraft studeras utifrån två konkurrenskraftsaspekter: i) livsmedelsförsörjning och ii) företagsekonomiska indikatorer. Indikatorerna är kopplade till den svenska livsmedelsstrategins mål om god och stabil livsmedelsförsörjning och god och stabil ekonomi. Konkurrenskraften mäts både utifrån indikatorernas värde (beräkningen presenteras i kommande avsnitt) och utveckling över tid¹. Generellt tyder högre indikatorvärden på att sektorn är (mer) konkurrenskraftig jämfört med motsvarande sektor i övriga länder som ingår i analysen. Samtidigt tyder en snabbare ökning av indikatorerna på att Sverige förbättrar sin konkurrenskraft gentemot jämförelseländerna.

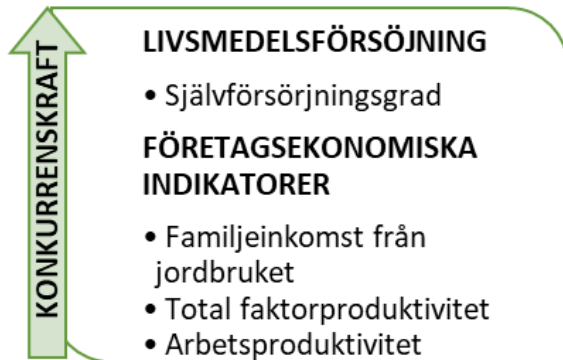
Att ett land har en högre grad av självförsörjning inom exempelvis flera varugrupper, betyder inte alltid att landet har konkurrenskraftsfördelar som fångas av företagsekonomiska indikatorer. För att belysa de olika aspekterna av konkurrenskraft behövs därför flera indikatorer. Indikatorerna som ingår i analysen visas och grupperas i Figur 2, för att sedan diskuteras mer ingående nedan.

Livsmedelsförsörjning

En stabil och lönsam jordbruksproduktion av tillräckliga volymer är en viktig del av Sveriges livsmedelsstrategi och är framför allt avgörande för krishanteringsberedskap (Regeringen 2017). Livsmedelsförsörjning mäter konkurrenskraft utifrån landets kapacitet att förlita sig på sina egna produktionsresurser i livsmedelsproduktionen. Självförsörjningen är särskilt viktig under

¹ Utvecklingen över tid beräknas som det geometriska medelvärdet av ett kedjeindex under den analyserade perioden.

händelser när handeln begränsas av olika skäl, exempelvis en pandemi eller krig.

Figur 2: Konkurrenskraftsindikatorer som ingår i analysen

Vi använder inhemsk marknadsandel för utvalda jordbruksprodukter (spannmål, mjölk, nötkött och matfågel) för att mäta självförsörjningsgraden. Indikatorn belyser utvecklingen av självförsörjningsgraden. Vi beräknar även genomsnittsvärdet av indikatorn för den studerade perioden på varugrupsnivå för att jämföra Sverige med övriga länder i analysen. Vi belyser även vilka av de största varugrupperna som driver utvecklingen i den svenska konkurrenskraften. Beräkningen av indikatorn baseras på nationella data från FAOSAT (2024) och Jordbruksverket (2023) för perioden 2010–2021.

Företagsekonomiska indikatorer

Företagsekonomiska indikatorer fokuserar på gårdars förmåga att på ett ekonomiskt effektivt sätt driva och utveckla produktionen (Latruffe,

2010). De företagsekonomiska indikatorerna som ingår i analysen beskriver trender i inkomster och produktivitet på gårdsnivå. Alla beräkningar för företagsekonomiska indikatorer är baserade på produktionsdata från FADN för åren 2010–2021.

Förbättringar i de företagsekonomiska indikatorerna så som lönsamhet och produktivitet indikerar ökad konkurrenskraft. I vår analys beräknas lönsamhet som familjeinkomst från jordbruket per årsverke (ett årsverke motsvarar de arbetstimmar som utförs av en heltidsarbetande på ett år) utförda av jordbrukaren och dennes familj. Produktivitet är ett mått som visar hur effektivt lantbrukarna använder tillgängliga resurser, det vill säga lantbrukarnas förmåga att producera mer livsmedel med mindre insatser. I vår analys beräknas produktiviteten både i aggregerad form för alla insatsvaror (arbetskraft, kapital, mark och energi) som total faktorproduktivitet och partiellt i form av arbetsproduktivitet.

Analysen presenterar genomsnittsvärdet av de olika företagsekonomiska indikatorerna på aggregerad nivå där Sverige jämförs med de tre andra länderna. Vi visar även hur utvalda vanliga produktionsinriktningar (mjölk, åkergrödor, betesdjur och blandad produktion) i Sverige bidrar till den svenska konkurrenskraften för att identifiera de produktionsinriktningar som Sverige har konkurrenskraftsfördelar i.

Självförsörjningsgraden beräknas med hjälp av marknadsandelar, mätta i procent. Marknadsandelar beskriver hur mycket av den totala inhemska förbrukningen (totalkonsumtionen) av en viss vara (exempelvis spannmål) som produceras i hemlandet (Jordbruksverket, 2022). En marknadsandel på minst 100 procent för en viss vara innebär att landet är självförsörjande på varan medan en marknadsandel under 100 procent innebär att landet inte är självförsörjande på varan.

$$\text{Marknadsandel} = \frac{\text{Inhemsk produktion}}{\text{Totalkonsumtion}} = \frac{\text{Inhemsk produktion}}{(\text{Inhemsk produktion} + \text{Import} - \text{Export})}$$

Familjeinkomst från jordbruket beräknas som skillnad mellan nettoförädlingsvärde* plus investeringsstöd - skatter på investeringar och kostnader för externa produktionsfaktorer (ränta, arrende, löner för anställd personal och avkastning) per årsverken från familjen.

$$\text{Familjeinkomst per årsverke från familjen} = \frac{\text{Nettoförelingsvärde} + \text{Investeringsstöd} - \text{Skatter på investeringar} - \text{Räntor} - \text{Arrende} - \text{Lön till anställd personal}}{\text{Årsverken från familjen}}$$

Total faktorproduktivitet visar förhållandet mellan den totala jordbruksproduktionens värde (djurproduktion, växtproduktion och andra inkomster från jordbruket) och den totala kostnaden kopplad till jordbruksproduktionen, inklusive insatsvaror, kapitalförslitning, räntor, arrende och lön till anställd personal. Notera att jordbruksstöd ingår inte i beräkningen av total faktorproduktivitet.

$$\text{Nettoförelingsvärde} = \text{Totala inkomster} - \text{Kostnader för insatsvaror} - \text{Kapitalförslitning}$$

Arbetsproduktivitet presenteras som nettoförädlingsvärde* per årsverken på gården som inkluderar all arbetskraft på gården, det vill säga både anställd arbetskraft och familj.

$$\text{Arbetsproduktivitet} = \frac{\text{Nettoförelingsvärde}}{\text{Årsverken på gården}}$$

*Nettoförelingsvärde visar skillnader mellan totala inkomster (inklusive stöd och skatter med undantag för investeringsstöd och skatter på investeringar), kostnader för insatsvaror och tjänster (foder, utsäde, drivmedel, gödsel och så vidare) samt kapitalförslitning.

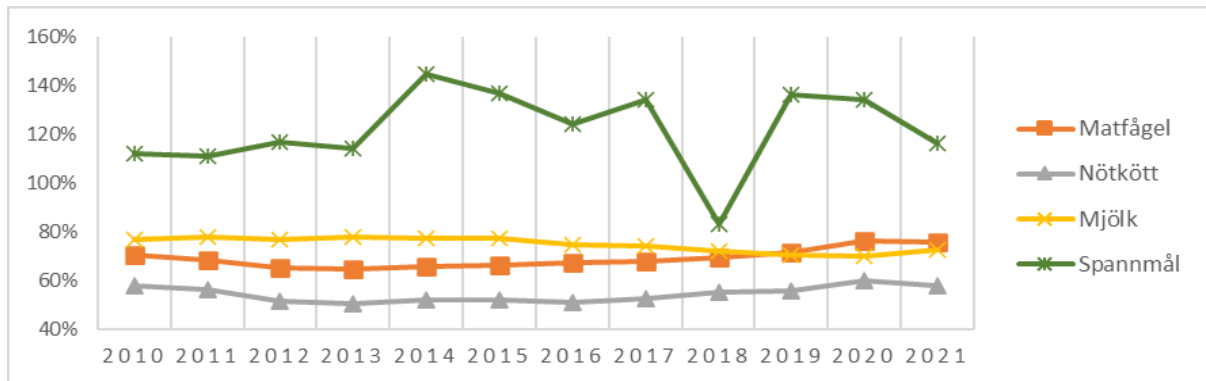
$$\text{Total faktorproduktivitet} = \frac{\text{Jordbrukets produktionsvärde}}{\text{Totala kostnader}}$$

Resultat

Jordbrukssektorns konkurrenskraft på den svenska marknaden utifrån livsmedelsförsörjningen

I det här avsnittet presenteras resultaten för konkurrenskraft utifrån indikatorn självförsörjningsgrad. Resultaten beskriver självförsörjningen inom utvalda varugrupper av livsmedel och dess utveckling. Ökad självförsörjningsgrad kan vara en första indikation på förbättrad konkurrenskraft, eftersom ökad självförsörjningsgrad betyder att landets produktion av livsmedel eller specifika varor ökar i relation till den inhemska konsumtionen. I Figur 3 presenteras den svenska självförsörjningsgraden av varorna spannmål, mjölk, nötkött och matfågel, 2010–2021.

Resultaten visar att Sverige inte är självförsörjande för matfågel, nötkött och mjölk. Spannmål är den enda av de analyserade varorna där Sverige är självförsörjande. Under 2010–2013 har Sverige en stabil självförsörjningsgrad av spannmål på cirka 114 procent. Därefter skedde en kraftig ökning i självförsörjningsgraden av spannmål år 2014, där den steg med 26 procentenheter upp till 144 procent. Torkan år 2018 visade sig ha en kraftig påverkan på självförsörjningsgraden av spannmål och bidrog till att den minskade till 83 procent. Självförsörjningsgraden på spannmål hämtade sig markant under år 2019 för att sedan minska under pandemiåren 2020–2021. Sverige är inte självförsörjande inom matfågel, nötkött och mjölk. Efter år 2011 minskade självförsörjningen inom matfågel och nötkött där 2013 utgör lägstanivåerna

Figur 3: Svensk självförsörjningsgrad för matfågelkött, nötkött, mjök och spannmål, 2010–2021. Källa: Jordbruksverket (2022).

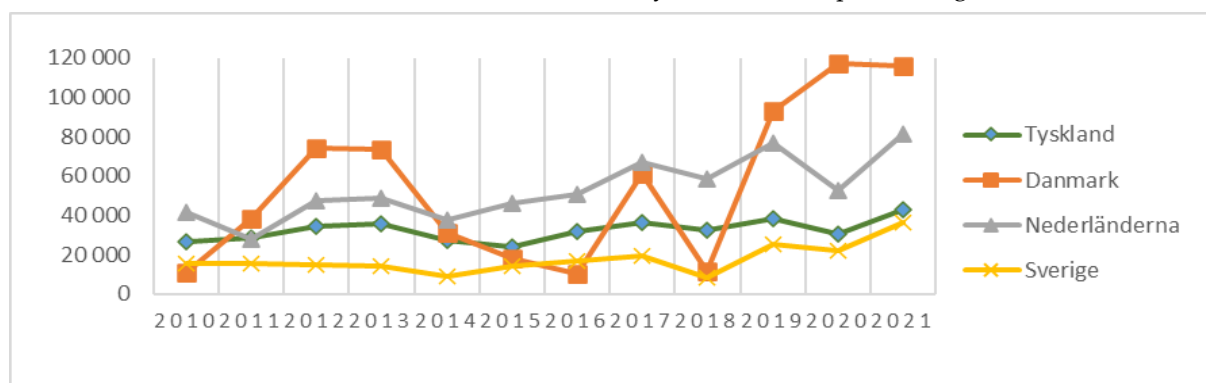
för båda varugrupperna under den studerade perioden med 64,5 respektive 50,5 procent. Därefter började en återhämtning och 2020 var självförsörjningen 76,4 och 59,9 procent för varugrupperna. Självförsörjningsgraden för mjök sjönk från 76,7 till 72,5 procent under 2010–2021.

Självförsörjningsgraden i Danmark, Tyskland och Nederländerna är högre än i Sverige, men självförsörjningsgraden varierar mellan de analyserade varugrupperna. Danmark var självförsörjande inom spannmål och matfågel under hela perioden 2010–2021, Tyskland inom spannmål och Nederländerna inom nötkött och matfågel (FAOSTAT, 2024).

Jordbrukssektorns konkurrenskraft utifrån företagsekonomiska indikatorer

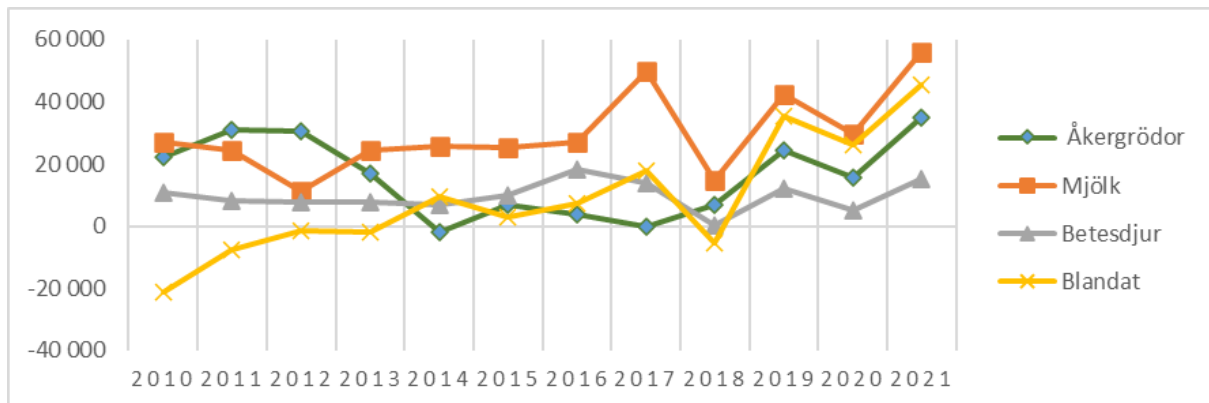
I det här avsnittet presenterar vi mått på konkurrenskraft utifrån företagsekonomiska indikatorer. De företagsekonomiska indikatorerna omfattar inkomstutveckling (Figur 4 och Figur 5) och produktivitet (Figur 6 till Figur 9) på gårdsnivå.

Under 2010–2021 hade Sverige en genomsnittlig årlig familjeinkomst (Figur 4) från jordbruket på 18 000 euro per årsverken från familjen (värdet är efter stöd och skatter). Detta är lägre än i de analyserade konkurrentländerna; 66 procent lägre än i Nederländerna, 47 procent lägre än i Tyskland och 43 procent lägre än i Danmark.

Figur 4: Familjeinkomst från jordbruket per årsverken från familjen, i euro, i Sverige och utvalda länder, 2010–2021.

Källa: FADN (2023).

Figur 5: Familjeinkomst från jordbruket per årsverken från familjen, i euro, för olika driftsinriktningar i Sverige, 2010–2021.

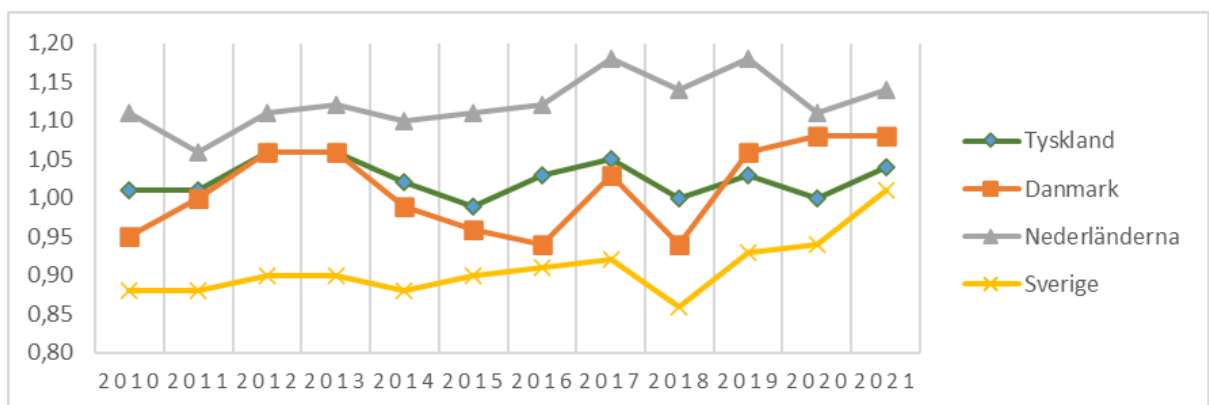
Källa: FADN (2023).

Familjeinkomsten i Sverige stiger med i genomsnitt 8 procent per år under perioden 2010–2021 och ökningstakten är särskilt hög efter 2018. För Tyskland och Nederländerna ökar inkomsterna med 5 respektive 6 procent per år i genomsnitt. I Danmark observeras stor variation i familjeinkomster, särskilt under 2014–2016 och år 2018, men därefter ligger familjeinkomsten historiskt högt.

Figur 5 visar utvecklingen i lönsamheten för olika produktionsinriktningar i Sverige, 2010–2021. Den årliga familjeinkomsten är i genomsnitt högst för mjölkgårdar; 30 000 euro per års-

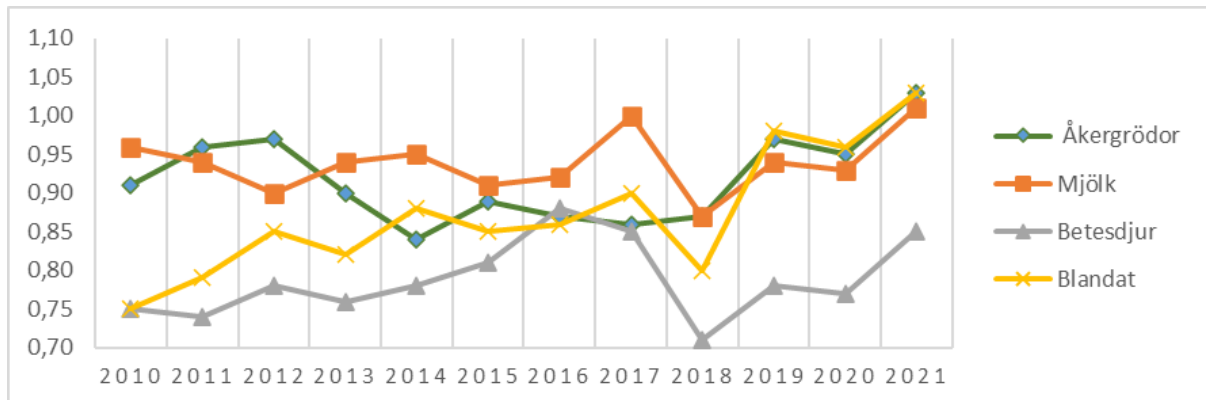
verken från familjen. Gårdar specialiserade i åkergrödor (både spannmål och annan växtproduktion) har näst högst med 16 tusen euro per årsverken från familjen. Gårdar med blandad produktion och gårdar specialiserade på annan typ av betesdjur har i genomsnitt lägst familjeinkomst, ca 10 000 euro per årsverken från familjen. Under perioden 2010–2021 ökar familjeinkomsten mest hos mjölkgårdar och gårdar med blandad produktion, särskilt från och med 2017.

Figur 6 illustrerar utvecklingen i total faktorproduktivitet inom jordbruket för Sverige och jäm-

Figur 6. Total faktorproduktivitet, i Sverige och de valda länderna, 2010–2021.

Källa: FADN (2023).

Figur 7: Total faktorproduktivitet, för olika produktionsinriktningar i Sverige, år 2010–2021. Källa: FADN (2023).

förelseländerna under perioden 2010–2021. Indikatorn beräknas utan stöd. Sveriges totala faktorproduktivitet är i genomsnitt 0,91. Resultaten tyder på att Sveriges produktionsvärde i genomsnitt är 9 procent lägre än de totala kostnaderna kopplade till jordbruksproduktionen, under hela perioden. Under perioden ökar Sveriges totala faktorproduktivitet med i genomsnitt 1 procent per år. Sverige har en stigande ökningstakt och total faktorproduktivitet steg årligen med 4 procent under 2019–2021. År 2021 översteg intäkterna kostnaderna för första gången under perioden 2010–2021.

Det genomsnittliga värdet på total faktorproduktivitet i de tre andra länderna är 1,02 i Danmark, 1,03 i Tyskland och 1,12 i Nederländerna under år 2010–2021. Den årliga tillväxten är i genomsnitt 1 procent i Danmark och stagnerande för Tyskland och Nederländerna. Till skillnad från Sverige och Danmark har Tyskland och Nederländerna ett produktionsvärde som är högre än kostnaderna under hela perioden och således en total faktorproduktivitet över 1.

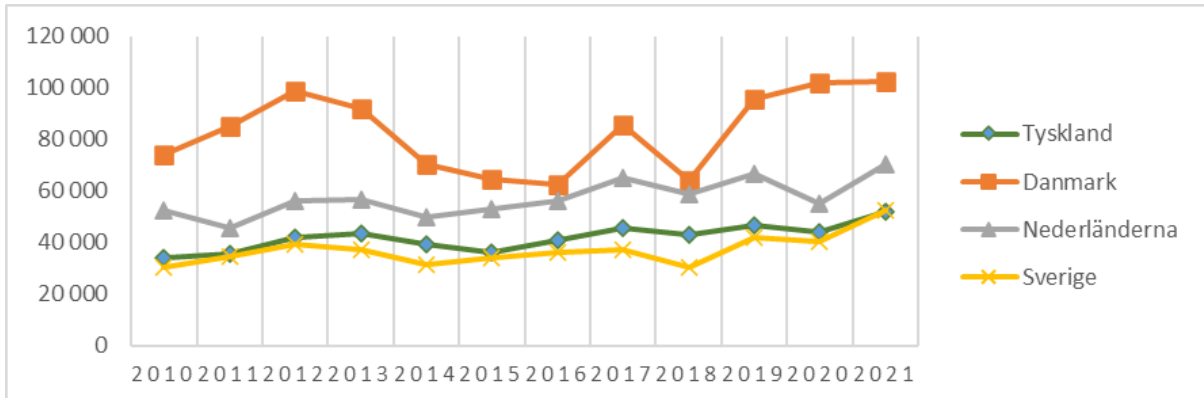
Figur 7 visar utvecklingen i total faktorproduktivitet för olika produktionsinriktningar (genomsnittligt värde per gård) i Sverige, 2010–

2021. Total faktorproduktivitet är i genomsnitt högst för mjölgårdar 0,94, följt av gårdar specialiserade på åkergrödor 0,92 och gårdar med blandad produktion 0,87 under år 2010–2021. Gårdar specialiserade på betesdjur har lägst total faktorproduktivitet 0,79. Tillväxten under perioden 2010–2021 är högst för gårdar med blandad produktion, med en genomsnittlig årlig tillväxt på 3 procent, jämfört med 1 procent tillväxt för gårdar specialiserade på åkergrödor, betesdjur och för mjök.

Figur 8 visar utvecklingen i arbetsproduktivitet för jordbruket i Sverige och de valda länderna, under 2010–2021. Sveriges arbetsproduktivitet (nettoförelingsvärde per årsverken) har ett genomsnittligt värde på 37 000 euro per årsverken på gården. Under perioden ökar Sveriges arbetsproduktivitet med i genomsnitt 5 procent per år. Utvecklingen sker i tre faser. Under fas 1, 2010–2012, sker en ökning av produktiviteten med 14 procent per år. Fas två 2013–2018 är stagnerande och till och med minskande under år 2018. Arbetsproduktiviteten ökar med i genomsnitt 13 procent per år, under 2019–2021.

Under hela perioden har Sverige lägst arbetsproduktivitet bland de utvalda länderna, 37 000 euro. Det genomsnittliga värdet på arbetspro-

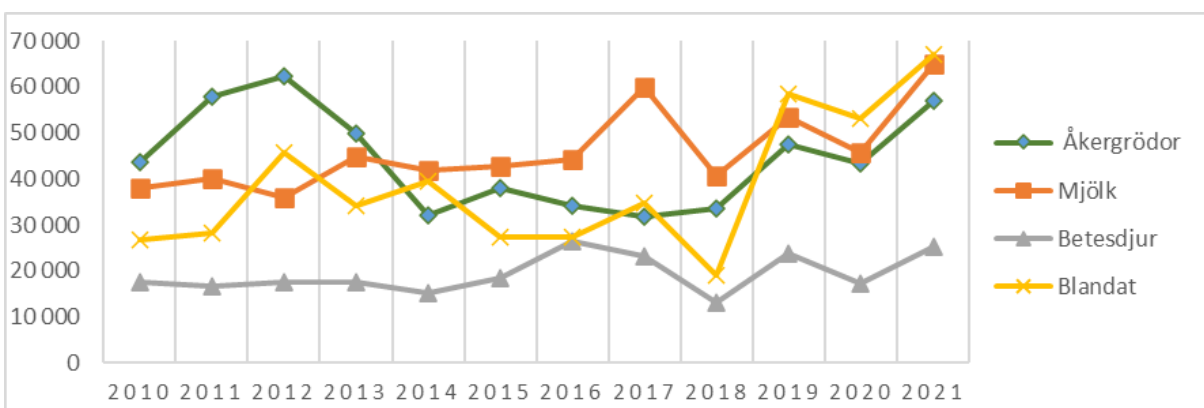
Figur 8: Arbetsproduktivitet per årsverken på gården, i euro, i Sverige och de valda länderna, år 2010–2021

Källa: FADN (2023).

duktivitet ligger på 83 000, 57 000 och 42 000 euro per årsverken på gården i Danmark, Nederländerna och Tyskland. Under 2010–2021 ökar arbetsproduktivitet med i genomsnitt 4 procent per år i Tyskland, respektive 3 procent i Danmark och Nederländerna, jämfört med 5 procent i Sverige.

euro och gårdar med blandad produktion med 38 000 euro per årsverken på gården. Gårdar specialiserade på betesdjur har lägst arbetsproduktivitet, med 19 000 euro per årsverken på gården. Tillväxten under perioden 2010–2021 är högst för gårdar med blandad produktion, med årlig tillväxt på 9 procent. Mjölkgårdar har en årlig tillväxt på 5 procent, medan gårdar med åkergrödor och betesdjur har 3 procent.

Figur 9, visar utvecklingen i arbetsproduktivitet för olika produktionsinriktningar (genomsnittligt värde per gård) i Sverige, 2010–2021. Arbetsproduktiviteten är i genomsnitt högst för mjölkgårdar, 46 000 euro, följt av gårdar specialiserade på åkergrödor med 44 000

Figur 9: Arbetsproduktivitet, per årsverken på gården, i euro, för olika driftsinriktningar i Sverige, år 2010–2021.

Källa: FADN (2023).

Sammanfattning och diskussion

Resultaten i analysen diskuteras utifrån två aspekter. Den första är hur den svenska konkurrenskraften förhåller sig till jämförelseländerna Danmark, Tyskland och Nederländerna. Den andra är hur indikatorerna i analysen förhåller sig till konkurrenskraftsindikatorer i andra studier av jordbrukssektorn i Sverige.

Konkurrenskraften i den svenska jordbruksproduktionen jämfört med Danmark, Tyskland och Nederländerna

Konkurrenskraft mätt som livsmedelsförsörjning

Resultaten visar att den svenska konkurrenskraften mätt i termer av självförsörjningsgrad är bland de lägsta av samtliga studerade länder under perioden 2010–2021. Sverige var självförsörjande på spannmål, men inte på mjölk, nötkött och matfågel. Resultaten visar även att det inte skett någon tydlig förändring i den svenska självförsörjningsgraden under den aktuella perioden för de olika varugrupperna. Det förekom däremot en del fluktuationer i självförsörjningen av spannmål, framför allt en signifikant minskning under torkan år 2018 då den inhemska marknadsandelen för svenskt spannmål sjönk till 83 procent, vilket innebar att Sverige inte var självförsörjande på spannmål det året.

Konkurrenskraft mätt med företagsekonomiska indikatorer

När det gäller de företagsekonomiska indikatorerna pekar de, i likhet med indikatorerna för livsmedelsförsörjning, på låg konkurrenskraft inom svensk jordbruksproduktion, särskilt i förhållande till Danmark och Nederländerna. Lönsamheten i svenska jordbruksföretag, mätt som familjeinkomst från jordbruket, är i genomsnitt 40–70 procent lägre än i jämförelseländerna. Resultaten visar även att värdet för total fak-

torproduktivitet är under ett för Sverige, vilket innebär att produktionskostnaderna inte täcks av produktionsvärdet. Danmark, Tyskland och Nederländerna har ett produktionsvärde som är högre än kostnaderna under perioden vilket indikerar att deras gårdar i motsats till de svenska i genomsnitt är lönsamma även utan jordbruksstöd.

I måttet för inkomster ingår jordbruksstöd, medan stöden inte ingår i beräkningen av total faktorproduktivitet. När inkomsterna är positiva och total faktorproduktivitet är under ett innebär det att sektorn har låg konkurrenskraft och är beroende av stöd för att hålla inkomsterna uppe. Behov av stöd kan exempelvis bero på höga produktionskostnader på grund av att lantbruket ligger i en region med sämre förutsättningar för jordbruk. I Sverige är ungefär hälften av jordbruksmarken klassificerad som mindre gynnat område (European Commission, 2023).

Resultaten visar en tendens till något högre tillväxt jämfört med de övriga länderna för samtliga företagsekonomiska konkurrenskraftsindikatorer. Sverige har exempelvis ett starkare utveckling i både total faktor- och arbetsproduktivitet, särskilt efter år 2017 (med undantag för år 2018), än de andra länderna. 2021 var det första året sedan 1998 då produktionsvärdet i jordbruket i genomsnitt översteg kostnaderna. Under perioden 2010–2021 ökar lönsamheten mest hos mjölkgårdar och gårdar med blandad produktion, där ökningen är speciellt påtaglig från och med 2017. Generellt över perioden är mjölkgårdar följt av gårdar specialiserade på åkergrödor mest lönsamma och produktiva, men från 2019 har gårdar med blandad produktion högst värden för båda produktivetsindikatorerna och har näst högst lönsamhet (efter mjölkgårdar).

Efter 2015, har Sverige satsat på en livsmedels-

politik som bland annat ökar kunskaperna om mervärdet av svenska livsmedel så som nyttan av inhemsk matproduktion för livsmedelsförsörjning, hållbar produktion, konsumtion med låg klimatpåverkan, samt hög djurvälstånd och säkra vegetabilier (SOU 2012:15, Regeringen, 2015). Efter satsningarna har svenskt lantbruks konkurrenskraft utvecklats positivt, men det går inte att enbart utifrån detta dra slutsatser kring i vilken utsträckning det är förändringarna i livsmedelspolitiken som har bidragit till utvecklingen och i vilken utsträckning det är andra faktorer.

Vad har då Sveriges konkurrentländer gjort på området? Andersson och Pupp (2023) diskuterar att konkurrenskraften i Nederländerna och Danmark är kopplad till intensifiering i produktionen, både via innovationsfrämjande insatser för jordbruket, strukturomvandling och samverkan mellan offentliga och privata aktörer och akademien. Samtidigt har produktionen i dessa länder allvarliga miljö- och klimatkonsekvenser som påverkar sektorns framtidsutsikter negativt (Andersson och Pupp, 2023). Vidare är danska och nederländska gårdar i genomsnitt dubbelt så kapitalintensiva som svenska gårdar och skillnaden har ökat under 2010–2021 (FADN, 2023). Skillnader i kapitalvärdet relateras till strukturella skillnader, som gårdsstorlek, men också organisatoriska aspekter (kopplingen till andra aktörer i värdekedjan) och marknadsstruktur. Effekten av strukturella egenskaper på konkurrenskraften ligger utanför vår rapportens omfattning, men exempelvis visar Manevska-Tasevska och Rabinowicz (2014) i en tidigare rapport att större gårdsstorlek i samband med teknologisk utveckling kan leda till högre konkurrenskraft. Samtidigt kan överkapitalisering (exempelvis i Danmark) påverka konkurrenskraften negativt (Manevska-Tasevska och Rabinowicz, 2014) och i vår nuvarande rapport visar Danmark störst variation över tid för de företagsekonomiska indikatorerna. Det är också

viktigt att påpeka att långt ifrån alla investeringar leder till ökad produktivitet. Ett exempel är bytet till robotmjölkningssystem som lett till förbättringar i djurens välbefinnande och förbättrat lantbrukarnas arbetsmiljö genom att göra de dagliga uppgifterna mindre fysiskt krävande, men inte till förbättringar i jordbrukets lönsamhet (Bergman och Rabinowicz, 2013).

Resultat i förhållande till andra konkurrenskraftsindikatorer

Rapporten kompletterar tidigare studier av den svenska jordbruksproduktionens konkurrenskraft av Andersson och Pupp (2023) och Fällström m.fl. (2024).

I rapporten av Andersson och Pupp (2023) undersöks den svenska livsmedelskedjans konkurrenskraft genom komparativa fördelar inom handel, med fokus på livsmedellexporten. I analysen ingår data för aggregerad livsmedellexport samt för olika varugrupper från 2005–2021. Resultaten beräknas i förhållande till andra EU-länder med särskilt fokus på Nederländerna, Danmark och Lettland. Andersson och Pupp (2023) visar att Sverige har en svag konkurrenskraft med synliga komparativa nackdelar i både den aggregerade livsmedellexporten och i alla studerade varugrupper. Sverige är bland de länder i EU24 som har lägst livsmedellexport. Livsmedellexporten är relativt stor både i Danmark och Nederländerna. Under perioden har konkurrenskraften för den aggregerade livsmedellexporten dock stärkts. Havre är bland de enskilda varor där Sveriges konkurrenskraft är god (Andersson och Pupp, 2023).

Fällström m.fl. (2024) visar hur konkurrenskraften i livsmedelskedjan (från primärproduktion till livsmedelsindustri till handel och restaurang) har utvecklats från år 2016 till 2022. Enligt resultaten är primärproduktionen det enda ledet i livsmedelskedjan som uppvisar en positiv

utveckling (förutom 2018) för de studerade ekonomiska indikatorerna (nettomarginal, rörelsemarginal och avkastning på eget kapital). De påpekar även att primärproduktionen är det enda ledet i livsmedelskedjan som har en positiv utveckling i de ekonomiska indikatorerna under Covid-19 pandemin (Fällström m.fl., 2024). Inga analyser har genomförts för de ekonomiska indikatorernas utveckling i olika produktionsinriktningar eller i jämförelse med andra länder. Liksom i vår rapport visar Fällström m.fl. (2024) att trots den låga lönsamheten och produktiviteten har konkurrenskraften för det svenska jordbruket stärkts på den svenska marknaden vilket indikeras av en ökad självförsörjningsgrad på nötkött och på matfågel.

Slutsatser

I den här rapporten analyseras konkurrenskraften i det svenska jordbruket gentemot Danmark, Nederländerna och Tyskland för perioden 2010–2021. Vi visar även vilka av de största varugrupperna och produktionsinriktningarna inom jordbruket som driver utvecklingen i den svenska konkurrenskraften. Vi presenterar jordbrukssektorns konkurrenskraft utifrån två konkurrenskraftsaspekter; livsmedelsförsörjning och företagsekonomiska indikatorer. Måtten för konkurrenskraft är valda baserat på att den svenska livsmedelsstrategin har mål för god och stabil livsmedelsförsörjning samt god och stabil ekonomi i företagen. Vi finner att:

- Jämfört med Danmark, Nederländerna och Tyskland är den svenska konkurrenskraften för jordbruksproduktion relativt låg.
- Svenska gårdars konkurrenskraft har utvecklats snabbare än i de andra länderna, särskilt efter 2017, mätt både som lönsamhet och produktivitet.

- Det finns skillnader i konkurrenskraft mellan olika produktionsinriktningar i Sverige. I genomsnitt under den studerade perioden är mjölkgårdar mest lönsamma och produktiva, följt av gårdar specialiserade på åkergrödor. Från 2019 har emellertid gårdar med blandad produktion högst produktivitetsindikatorer.

- Under den studerade perioden 2010–2021 var Sverige självförsörjande på spannmål (utom under torkan 2018), men inte på mjölk, nötkött och matfågel.

Det har inte skett någon tydlig förändring i den svenska självförsörjningsgraden under den aktuella perioden för de olika varugrupperna. Både Tyskland, Danmark och Nederländerna var självförsörjande i flera av varugrupperna under perioden. Jämfört med andra länderna som ingår i analysen visar Sverige konkurrenskraftsnackdelar både enligt måtten för lönsamhet och för produktivitet. Möjliga förklaringar till detta är exempelvis de extra kostnader som uppstår på grund av ett relativt ogynnsamt klimat och extra kostnader för miljövänlig produktion.

Referenser

Andersson, A. och Pupp, J. (2023). Hur kan Sverige öka livsmedelsexporten? AgriFood Fokus 2023:11, AgriFood Economics Centre. https://agrifood.se/Files/AgriFood_Fokus202311.pdf.

Baer-Nawrocka, A. och Sadowski, A. (2019). Food security and food self-sufficiency around the world: A typology of countries. *PloS one* 14.3: e0213448. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6407907/>

Bergman, K. och Rabinowicz, E. (2013). Adoption of the automatic milking system by Swedish milk producers. AgriFood Economics Centre Working paper 2013:7 https://www.agrifood.se/files/agrifood_wp20137.pdf.

European Commission (2023). At a glance: Sweden's CAP Strategic Plan. https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2024-01/csp-at-a-glance-sweden_en.pdf.

European Environmental Agency (2024) Agricultural area under organic farming in Europe. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/agricultural-area-used-for-organic>

FAOSTAT (2024). Food Balances (2010-). The Food and Agriculture Organization of the United Nations. https://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS_TAT. 2024-05-18.

FADN (2024). FADN Public Database SO <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>

Frohberg, K. och Hartmann, M. (1997). Comparing Measures of Competitiveness. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe. Discussion Paper, No. 2, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO), Halle (Saale). <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/28566/1/241163463.pdf>.

Jordbruksverket (2022). Hur stor andel av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige? <https://jordbruksverket.se/download/18.1163ed0c1833182d0aa3f27c/1670840144974/Pa-tal-om-jordbruk-och-fiske-september-2022-tga.pdf>

Jordbruksverket (2023). Nettounderskottet i handelsbalansen fortsätter att öka. Utrikeshandel halvårssammanställning 2023. 2023-09-22. <https://jordbruksverket.se/download/18.1b205af518aab33bd27b8fb9/1695376582174/Utrikeshandel-halvarssammanstallning-2023-tga.pdf>

Fällström, E., Edström, F., Lindström, S., Gissén, C., Bengtsson, J., Lannhard, Öberg, Å. och Lagerkvist Tolke, C. (2024). Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. Årsrapport 2024. https://www2.jordbruksverket.se/download/18.41aa6e2218e54b01de91a5f9/1711375515932/ra24_3.pdf.

Latruffe, L. (2010). Competitiveness, productivity and efficiency in the agricultural and the agri-food sectors. OECD Food, Agriculture and Fisheries Paper, No. 30. OECD Publishing, Paris. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5km91nkdt6d6-en.pdf?expires=1716451137&id=id&accname=oid053050&checksum=5D2E10CE66A21A004BDA64FD3A851C6C>

Manevska-Tasevska, G. och Rabinowicz, E. (2014). "Competitiveness of Swedish agriculture: Indicators and driving forces." AgriFood Economics Centre, Lund. AgriFood Policy Memo, 2014-04-18. https://www.agrifood.se/Files/AgriFood_Other_20142.pdf.

Regeringen (2015). Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring SOU 2015:15.

<https://www.regeringen.se/contentassets/2062cad823a54061bfa7f9028e8a71b3/attraktiv-innovativ-och-hallbar--strategi-for-en-konkurrenskraftig-jordbruks--och-tradgardsnaring-sou-201515/>

Regeringen (2017). Regeringens proposition 2016/17:104. En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.

<https://www.regeringen.se/contentassets/256cc25ab5a84db7a76730abb9cc3773/en-livsmedelsstrategi-for-sverige-fler-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet-prop-2016-17-104.pdf>

Regeringen (2022). Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027. Datum, 21/09/2022 08:16 Regeringen.

<https://www.regeringen.se/contentassets/bd779fd2cf644e7baec4d9bed12b9b61/rapport-om-den-strategiska-gjp-planen-2021.pdf>

Regeringen (2023). Det är dags för en livsmedelsstrategi 2.0. Publicerad 7 februari 2023.

<https://www.regeringen.se/debattartiklar/2023/02/det-ar-dags-for-en-livsmedelsstrategi-2.0>

Författare

Gordana Manevska-Tasevska, Hampus Nylén och Jonatan Pupp

Mer information

Gordana Manevska-Tasevska
Telefon: 018 671724
E-post: Gordana.Tasevska@slu.se

**Vad är AgriFood
Economics
Centre?**

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 7080, 220 07 Lund
